

СИНТАКСИЧНА ІНТЕРФЕРЕНЦІЯ ЯК ЛІНГВІСТИЧНА ПРОБЛЕМА

У статті розглянуто негативний вплив на граматичному рівні української та німецької мов на англійську мову. Визначено і досліджено поняття «синтаксична інтерференція». Проаналізовано відомі класифікації синтаксичної інтерференції. Обґрунтовано синтаксичну інтерференцію та схарактеризовано її типи.

Ключові слова: граматична інтерференція, синтагматична (синтаксична) інтерференція, трилінгвізм.

Валентина Миськів. СИНТАКСИЧЕСКАЯ ИНТЕРФЕРЕНЦИЯ КАК ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

В статье рассмотрены негативное влияние на грамматическом уровне украинского и немецкого языков на английский язык. Определено и исследовано понятие «синтаксическая интерференция». Проанализированы известные классификации синтаксической интерференции. Обосновано синтаксическую интерференцию и охарактеризованы ее типы.

Ключевые слова: грамматическая интерференция, синтагматическая (синтаксическая) интерференция, трилингвизм.

Valentya Myskiv. SYNTACTIC INTERFERENCE AS THE PROBLEM OF LINGUISTICS

The article deals with the negative influence on the grammatical level of the Ukrainian and German languages into English. The term of syntactic interference has been defined. The classification of syntactic interference has been analyzed. The syntactic interference and its types have been substantiated.

Key words: grammatical interference, syntagmatic (syntactic) interference, trilinguism.

Сьогодні науковці відзначають як позитивний, так і негативний вплив мов одна на одну в середовищі трилінгвів. Явище, яке відображає позитивний вплив однієї мови на іншу, визначається лінгвістами як трансференція. J. Juhasz пропонує відрізнити від інтерференції явище перенесення або трансференції, під яким він розуміє такий феномен, коли між контактними мовами існує ідентичність у зовнішній чи внутрішній структурі, в способі використання певного лінгвістичного елемента. У цьому випадку вплив однієї мови на іншу розцінюється як позитивний, бо він не веде до порушення норми. Негативний вплив (інтерференція) є лише тоді, коли взаємодія мов призводить до порушення норми, а це трапляється тоді, коли системи контактних мов частково або повністю відрізняються [12, с. 68]. Учені напрацювали значну кількість теоретичного й експериментального матеріалу, щоб встановити закономірності виникнення явища синтаксичної інтерференції та скласти їх типологію, проте чіткої класифікації цього явища ще не створено.

Метою статті є розглянути класифікацію та характеристику типів синтаксичної інтерференції у тримовному середовищі.

Загальні принципи, класифікація явища інтерференції розроблені у праці А. Карлінського [4]. О. Валігура подає систематизацію загальнолінгвістичних ознак мовної інтерференції, у якій розрізняє інтерференцію за сферою функціонування (мовна, мовленнєва), за кількістю охоплених мов (проста, складна), за чинниками (психолінгвістична – свідомо та підсвідомо,

соціолінгвістична – релігійна, політична та комунікативна) і за засобами комунікації (лінгвальна – фонетична, лексична, граматична та графічна, позалінгвальна – жестикуляційна, позова та мімічна) [3, с. 107]. У. Вайнрайх розглядає такі рівні інтерференції: фонетичний, граматичний і лексичний [2, с. 3]. В. Алімов виокремлює фонетичний, морфологічний, синтаксичний, лексичний та семантичний рівні інтерференції [1, с. 19]. Н. Мечковська констатує, що інтерференція може торкатися будь-яких мовних рівнів – фонетики, морфології, словотворення, лексики, синтаксису [8, с. 105]. Тобто дослідники одностайні в думці, що лінгвістична інтерференція має відношення й до основних аспектів мови (фонетики, граматики та семантики). Е. Хауген визначає інтерференцію як лінгвістичний збіг, за якого мовна одиниця є елементом двох систем [11, с. 62].

Дослідники вважають, що явища інтерференції виявляються, насамперед, на рівні мовлення, на рівні породження висловлювання, на рівні реалізації тих мовних ресурсів, якими володіє студент, що, безперечно, робить інтерференцію мовленнєвим явищем [2, с. 4].

На основі розуміння граматичної інтерференції як мовного явища, причиною виникнення якого є особливості систем контактних мов, Л. Ковиліна класифікує її на основі усвідомлення того, що граматичний рівень мови, як і інші рівні (фонологічний та лексичний), складається з певних наборів елементів (парадигматика) і правил поєднання елементів у мовному ланцюгу (синтагматика), тобто парадигматичне співвідношення є об'єктом вивчення морфології, синтагматичне – синтаксису [5, с. 29].

Синтагматична (синтаксична) інтерференція пов'язана з порушенням сполучуваності елементів англійської мови під впливом відповідних моделей німецької та української мов. Основними типами синтагматичної інтерференції є: плюс-сегментація, мінус-сегментація та репласація. Плюс-сегментацію та мінус-сегментацію вперше було досліджено Б. Захар'їним під час вивчення міжмовних відносин на фонологічному рівні. Плюс-сегментація – це збільшення послідовності елементів англійської мови під впливом розподільних правил німецької та української мов. Мінус-сегментація – це зменшення елементів у сегменті англійської мови під впливом відповідних моделей німецької та української мов. Репласація – це перестановка елементів моделей англійської мови під впливом правил німецької та української мов [5]. А також синтагматична (синтаксична) інтерференція пов'язана з порушенням правил сполучуваності елементів у мовленнєвому потоці, з порушенням відношень між членами речення і репрезентується плюс-сегментацією, мінус-сегментацією та репласацією. Плюс-сегментація поділяється на: а) суплементацию – це ускладнення моделі англійської мови під впливом німецької та української мов без порушення норм англійської мови; б) частотну інтерференцію, що виявляється у вживанні частотнішого варіанта висловлювання.

Підтипом мінус-сегментації є симпліфікація (або деїдіоматизація), яка є спрощеною моделлю англійської мови без порушення грамотності висловлювання, коли ідіоматичне співвідношення англійської мови перетворюється у вільне за моделлю німецької мови або української мови.

У німецькій мові синтаксичну інтерференцію досліджувала С. Сорокіна [10]. В англійській мові Л. Морська виділяє такі підтипи синтаксичної інтерференції [9]:

а) конструктивний підтип, що передбачає порушення в: 1) обов'язковій синтаксичній двоскладності (опущення підмета в підрядних реченнях, у неповних відповідях, опущення формального підмета); 2) дієслівності англійського речення (опущення частки *to* або вживання частки *to* після модальних дієслів); 3) способах вираження заперечення (подвійне заперечення, невживання *some* у питаннях);

б) підтип синтаксичної позиції, що виражається в порушенні порядку слів: 1) неправильне вживання у реченні присудка речення та його елементів; 2) неправильне вживання у реченні додатків і обставин; 3) неправильний порядок слів у підрядних реченнях;

в) підтип синтаксичного узгодження, що передбачає порушення в нормах узгодження.

У більшості випадків причини синтаксичної інтерференції можна визначити лінгвістичними методами: порівнявши граматичні системи трьох мов і визначивши їх відмінності, можна знайти випадки потенційних форм інтерференції, можливих при контактній ситуації. Проте не всі потенційні форми інтерференції реалізуються в повному обсязі. Реальна картина впливу тримовності на мовлення носія мови змінюється залежно від багатьох факторів, до того ж деякі з них можна вважати екстралінгвістичними, оскільки вони перебувають поза структурними відмінностями цих мов. Міра проникнення синтаксичної інтерференції може бути різною. Вона залежить від суб'єктивних і об'єктивних факторів. Суб'єктивні фактори визначаються індивідуальними мовними здібностями особи, його мовною компетентністю. До об'єктивних факторів можна віднести ступінь генетичної схожості рідної, німецької та англійської мов, індивідуальні системно-структурні властивості мови, що вивчається. Зрозуміло, що чим ближчою є спорідненість мов, тим більше тримовний індивід опирається на рідну мову в мовленнєвій діяльності іноземною мовою. Тому схожі мови легше вивчати, але й інтерференція в такому різновиді білінгвізму виявляється частіше й долається важче [6, с.106].

За М. Кур'яною, граматичними особливостями, які можуть спричинити появу інтерференції, є:

- а) розбіжності в граматичній будові мови;
- б) різний обсяг змісту подібних конструкцій;
- в) різні функціональні характеристики (наприклад, різні форми однини та множини);
- г) відмінне частотне навантаження активного та пасивного стану, дійсного й умовного способів, інфінітивних конструкцій тощо;

г) різна сполучуваність слів. Наприклад, під час перекладу з української мови слова, які в англійській мові мають лише форму однини (наприклад, *advice, money*), набувають форми множини. Цим типом інтерференції також спричинене неправильне вживання граматичного часу, закінчень, артиклів і таке інше. Так, у реченні: *It is clear whose faces was separated by the hyperplane*, замість дієслова *were*, яке вживається із множиною, використано неправильну форму минулого часу дієслова *to be*. Ще однією поширеною помилкою є вживання двох заперечень в англійському реченні за аналогією з українським: *Nobody knows nothing about it*, замість *Nobody knows anything about it*. Крім того, частим є неправильне використання прийменників: збільшувати на 10 % – *to increase by 10 %* (а не *on 10 %*), установити на нуль – *to set to zero* (а не *on zero*) [7, с. 5].

Значні відмінності в граматичних мовних системах, які піддаються аналізу, пов'язані насамперед із тим, що англійська мова належить до аналітичного типу мов, оскільки граматичні відношення виражаються службовими словами, порядком слів й інтонацією. Так, наприклад, показником синтаксичної функції слова є його місце в реченні, оскільки в англійському розповідному реченні (за винятком емпатичного) існує, як відомо, чіткий порядок слів: підмет (із пояснювальними словами); присудок (із пояснювальними словами); додаток; обставина (зі стилістичних міркувань в окремих випадках може стояти на початку речення, перед групою підмета). Українська мова, навпаки, належить до синтетичного або флективного типу й передає граматичні значення за допомогою флексій.

На думку Г. Бурденюка та В. Григоровського, помилки в іноземній мові – це результат неправильного вибору мовних засобів іноземною мовою для вираження певної думки. Причини неправильного вибору можуть бути різними:

- 1) семантичне, структурне, функціональне ототожнення явищ рідною та іноземною мовами;
- 2) вплив таких факторів, як переосмислення на ґрунті непорозуміння, спричиняє виникнення неправильних асоціацій, іноді виключно механічного характеру [1, с. 30].

Вивчаючи синтаксичну інтерференцію, слід пам'ятати, що синтаксис – це розділ науки про мову, який вивчає будову та значення словосполучень і речень. Синтаксис виступає в ролі найважливішої ланки не тільки вивчення й опису мови, але і її функціонування. Без синтаксису

немає власне комунікації. Синтаксичні звороти різноманітні за своїм обсягом. У системі синтаксичних одиниць найпоспідовніше протиставляються речення та словосполучення, які репрезентують відповідно великий та малий синтаксис. Одиницями типологічного зіставлення на синтаксичному рівні мови виступають:

- 1) синтаксичні відношення, синтаксичні зв'язки та синтаксичні процеси;
- 2) словосполучення;
- 3) речення;
- 4) члени речення.

Синтаксична інтерференція виражається у заміні правил синтаксичного оформлення речення, властивих кожній з контактних мов. Для англійської мови характерний сталий порядок слів у реченні. У розповідному реченні типовим є прямий порядок слів, коли підмет стоїть перед присудком, після якого вживається прямий додаток; німецькій мові теж притаманний такий порядок слів у реченні, але коли присудок є складним, то друга його частина ставиться в кінці речення, що спричиняє синтаксичну інтерференцію.

Отже, вважаємо, що інтерференція в синтаксисі виражається переважно у заміні правил синтаксичного оформлення речення, властивих кожній з контактних мов, загальними правилами, які формують ті ж смислові відношення. Синтаксична інтерференція може виявлятися практично у всіх членах речення, в порядку слів у ньому та в його будові. Відповідно, синтаксична інтерференція – це явище, пов'язане з порушенням синтаксичних зв'язків між словами, неправильним використанням синтаксичних конструкцій під впливом синтаксичних зв'язків з мовою безпосереднього контакту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алимов В. В. Явление лингвистической интерференции при изучении специального перевода (на примере русского, английского и французского языков в военном, техническом и юридическом переводе) : дис. канд. филол. наук : 10.02.04 / Алимов Вячеслав Вячеславович. – М., 1998. – 196 с.
2. Вайнрайх У. Одноязычие и многоязычие / У. Вайнрайх // Новое в лингвистике. – М., 1972 – Вып. 6 : Языковые контакты. – С. 25–60.
3. Валігура О. Р. Фонетична інтерференція в англійському мовленні українських білінгвів : [монографія] / О. Р. Валігура. – Тернопіль : Підручник і посібники, 2008. – 288 с.
4. Карлинский А. Е. Специфика естественного и искусственного билингвизма и теория обучения иностранным языкам / А. Е. Карлинский // Зарубежное языкознание и литература. – Алма-Ата, 1972. – Вып. 2. – С. 26–34.
5. Ковылина Л. Н. Синтаксическая интерференция и способы её изучения : дис. канд. филол. наук : 10.02.19 / Людмила Николаевна Ковылина. – Алма-Ата, 1981. – 226 с.
6. Кульчицька Н. О. Особливості явища інтерференції в процесі навчання англійської мови як другої іноземної у філологічному ВНЗ / Н. О. Кульчицька // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки. – Бердянськ, 2010. – № 3. – С. 241–245.
7. Кур'янова М. О. Граматичні труднощі перекладу німецьких науково-технічних текстів українською мовою : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16 / М. О. Кур'янова – К., 2006. – 19 с.
8. Мечковская Н. Б. Языковой контакт / Н. Б. Мечковская // Общее языкознание / [под общ. ред. А. Е. Супруна]. – Минск, 1983. – С. 368.
9. Морська Л. І. Інтерференційні процеси в навчанні граматики англійської та німецької мов майбутніх філологів / Л. І. Морська // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. – ТНПУ, 2014. – № 3. – С. 130-134.
10. Сорокина С. С. Пути преодоления и предупреждения грамматической интерференции синтаксических подтипов в немецкой речи студентов 1 курса языковых факультетов (на материале подтипа управления) : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук / С. С. Сорокина. – Л., 1971. – 26 с.
11. Хауген Э. Языковой контакт / Э. Хауген // Новое в лингвистике. – Вып. 6: Языковые контакты. – М., 1972. – С. 62–98.
12. Juhasz J. Probleme der Interferenz / J. Juhasz. – Budapest : Akademiai Kiado, 1970. – 174 p.

Стаття надійшла до редакції 14.11.2016 р.